

LOGICA ÎN DIPLOMAȚIE

GEORGE APOSTOIU

Ministru consilier

Mărturisesc că în aparițiile publice – din păcate tot mai rare – ale Acad. Mircea Malița, mă interesa reacția noii generații față de trecutul recent, dacă și cum este înțeleasă politica externă a României din a doua jumătate a secolului XX ale cărei obiective au fost recâștigarea independenței și consolidarea suveranității. Chestiune de interes sociologic major căci în acel timp, din motive care nu au depins de români, țara era integrată într-o alianță militară, Tratatul de la Varșovia, și într-o organizație economică, Consiliul de Ajutor Economic Reciproc, ambele impuse și conduse de la Moscova de ideologi comuniști. Noul secol, cel al generației tinere, a început cu o Românie integrată, de asemenea, într-o alianță militară, NATO, și în alta economică, Uniunea Europeană, ambele fondate pe valori ale democrației occidentale. Două ere politice diferite în care Mircea Malița s-a remarcat ca sfetnic important al politicii externe românești.

Intelectual cu o deschidere vastă și o intuiție superioară a sensurilor politicii, diplomatul își explică opțiunile, atunci și acum, ca datorie față de țară, nu față de o ideologie. În trecut, cariera sa are destul de multe disonanțe și disconfort produse de proletarii comunismului: „Ce îmi rămânea de făcut, după ce constatam condițiile improprii și constrângerile abuzive de care mă înconjuram? Nu aveam decât să-mi fac datoria față de interesele reale ale țării pe care o reprezentam, care spera într-o lume mai bună. Când se scutură sita, rămân boabele viabile“. (*Secolul meu scurt*). Crezul acesta împreună cu harul pentru prima sa profesie, cea de matematician, i-au permis lui Mircea Malița să așeze diplomația pe principiile logicii. Este, îmi place să cred, o lăudabilă recompensă a apropierei sale timpurii de gândirea lui Richelieu care a consacrat ideea supremației și priorității intereselor statului asupra oricăror opinii și prejudecăți sentimentale, doctrinare sau ideologice. Performanța în diplomație se obține dacă înțelegi ambianța politicii globale și valorifici avantajele oferite de esențialul acesteia. Pe Mircea Malița l-au interesat ambele. Actor al unei piese jucată în mediul marilor discordii din vremea Războiului Rece, diplomatul a scăpat victorios din capcanele rigidităților, nu de puține ori paranoice, și s-a așezat inteligent, salvator în unele cazuri, la baza piramidei pe care a fost ridicată politica externă a României în a doua jumătate a secolului trecut, cea prin care a putut fi recâștigată o limitată libertate de acțiune. Depășind ambiguitățile și paradoxurile politicii, Mircea

Malița a tratat „știința diplomației“ (din câte știu, nu împărtășește ideea că diplomația este artă) de pe un „Zid de pace, turnuri de frăție“, cum inspirat spune preluând, cu poezie cu tot, vorbele lui Dosoftei.

Ce ar putea stârni interesul noilor generații în contactul cu Mircea Malița și opera sa? Primul și cel mai sigur răspuns este: adevărul. Oricât de tributari rămânem ideilor în mers, trecutul nu poate să ne rămână străin. Trăim drama prăbușirii industriei românești? Nimic nou. Prin astfel de momente am mai trecut. Într-o discuție, din 1963, cu Mircea Malița, proaspăt numit adjunct al ministrului de externe, pe Crawford, ambasador al SUA la București, îl interesau discordiile din CAER și neplăcerile provocate României de Moscova. Mircea Malița a evitat să dramatizeze situația. Știa că nicio politică nu este doar virtuoasă, că „toate crizele sau conflictele din lume se nasc pentru că, uitând măsura și moderația, cineva exagerează și întinde coarda“ (*Zid de pace, turnuri de frăție. Deceniul deschiderii: 1962-1972*, în colaborare cu Dinu C. Giurescu, 2011). Cine întindea coarda? Răspunsul dat lui Crawford: „...scandalul din CAER a început dintr-o înfierbântare a minții lui Hrușciiov. *Avem și noi, socialiștii, organizație ca europenii? Avem. Integrează ei economiile țărilor membre? Să ne integrăm și noi*, tuna și fulgera acesta. Peste un an, comuniștii români adoptau Declarația de independență, produs al acumulării nemulțumirilor față de Moscova“.

Confruntarea cu timpul, proba supremă a validității unui ideal, justifică locul în diplomație și crezul în politică al lui Mircea Malița prin înălțimea ideilor, calitatea intelectuală a susținerii lor, devotamentul pentru cauzele mari ale politicii de intrare a României în orizonturi firești. Recâștigarea independenței era o primă condiție a existenței noastre ca popor. Sensul frământărilor care agitau secolul trecut, cel scurt, cum îl numește, l-a interesat pe diplomatul Mircea Malița în măsura în care îi răspundea nevoii de descifrare a semnificațiilor primordiale ale evoluțiilor de pe scena lumii. Cercetătorii operei vor fi, bănuiesc, interesați să confrunte fidelitatea diplomatului cu mediul în mijlocul căruia a trăit. Înlăturarea lui din viața activă, care are un precedent în cazul Titulescu, spune mult în această privință: a fost eliminat în plină glorie în serviciul țării pentru vina de a nu mai satisface vanitatea conducătorilor. Nedreptatea și insolența celor de deasupra l-au rănit puternic, dar nu l-au învins. Victimei îi repugna răzbunarea. Ar fi putut părăsi România. Nu a făcut-o, deși avea nu numai motive, ci și condiții să o facă. A preferat să suporte exilul în propria țară, refugiindu-se în scris: a valorificat experiența diplomatică în *Jocuri pe scena lumii, Conflicte, negocieri, diplomați* și în *Secolul meu scurt*. Mircea Malița a recurs la alternativă folosindu-se de preceptul mentorului său, matematicianul Grigore Moisil, potrivit căruia în muncă există cicluri marcate de limitele atinse într-un domeniu. În acest caz, limita o da ostilitatea mediului politic din care provenise.

Ascultându-l și mai ales citindu-i opera, înțelegem de la Acad. Mircea Malița cu ce forțe intră generațiile în bătălia cu istoria, cum se produce metamorfoza idealurilor acestora. Există succese și victorii, există deziluzii și prăbușiri. Iată un exemplu de eșec. În 1964, la Geneva este convocată Conferința pentru comerț și dezvoltare care ar fi trebuit să ofere soluții pentru o nouă ordine economică.

A eșuat, așa cum a eșuat și Conferința pentru dezarmare. În *Secolul meu scurt* găsim explicația: „Este demn de remarcat că Noua Ordine Economică nu a fost, din motive de principiu, acceptată de SUA (noua ordine există și e capitalismul!), și de URSS (noua ordine există și e socialismul!)“.

Când te trezești într-un sistem controlat militar, ideologic și politic, cum era cazul României în a doua parte a sec. XX, devine imperios necesar să cauți căi de supraviețuire. „O generație întreagă, cu oameni ale căror minți vedeau prin ceață și acționau cu câteva raze de lumină, a lucrat tăcut și iscusit la luminișul deschiderii. Zid de pace împrejur, dorința de colaborare semnalată mai larg în exterior“. Așa sugerează, poetic, Mircea Malița momentul inițial al construcției deschiderii României spre Occident în deceniul cuprins între 1962-1972. Strategia a implicat prudență pentru a nu stârni mânia Moscovei, argumente în susținerea schimbării, fidelitate față de crez. Ea s-a bucurat de sprijinul democrațiilor occidentale atâta timp cât Bucureștiul a făcut gesturi curajoase să se desprindă de URSS. Când forțele centrifuge și-au găsit o piesă mai importantă pe tabla de șah, Polonia, și un lider comunist mai puternic, util prăbușirii regimurilor comuniste, Gorbaciov, România a fost abandonată. Așa se explică replierea în dogmatism, o întoarcere din drum aflată la originea violenței prin care a fost răsturnată dictatura lui Ceaușescu în decembrie 1989. În *Secolul meu scurt* Mircea Malița prezintă astfel recompunerea forțelor care au modificat cursul istoriei: „Eroii noștri în cei cinci ani de schimbări masive până în 1990 sunt, în primul rând, Reagan și Bush pentru Vest, cu sfetnici europeni ca Thatcher și Mitterrand, iar din Est Gorbaciov, vorbind pentru Rusia sovietică, dar având ochiul asupra sateliților vecini, toți cu busole stricate și încercați de presiuni interne rău prevestitoare“. Acești eroi și nu „corectitudinea politică“ a idealului lor au schimbat lumea. Diplomatul a ridiculizat gogorița lui „politically correct“, obiect de encomion sulfuros folosit pentru impunerea unei noi ordini mondiale.

Și acum, un amănunt pitoresc. Cândva, pe vremea când era adjunct al ministrului de Externe, m-a frapat modul în care Mircea Malița semna corespondența diplomatică: pe acte majore folosea semnătura dezvoltată, pe restul așternea un zig-zag, un fel de MM legat. Învățăceii de atunci înțelegeam că semnătura era un prim indiciu al importanței documentului. Fascinația noastră față de personalitatea Acad. Mircea Malița este îndreptățită de crezul său umanist. Din labirintul „comediei umane“, un înțelept ca domnia sa ne scoate oricând la lumină.